

Spinnrock

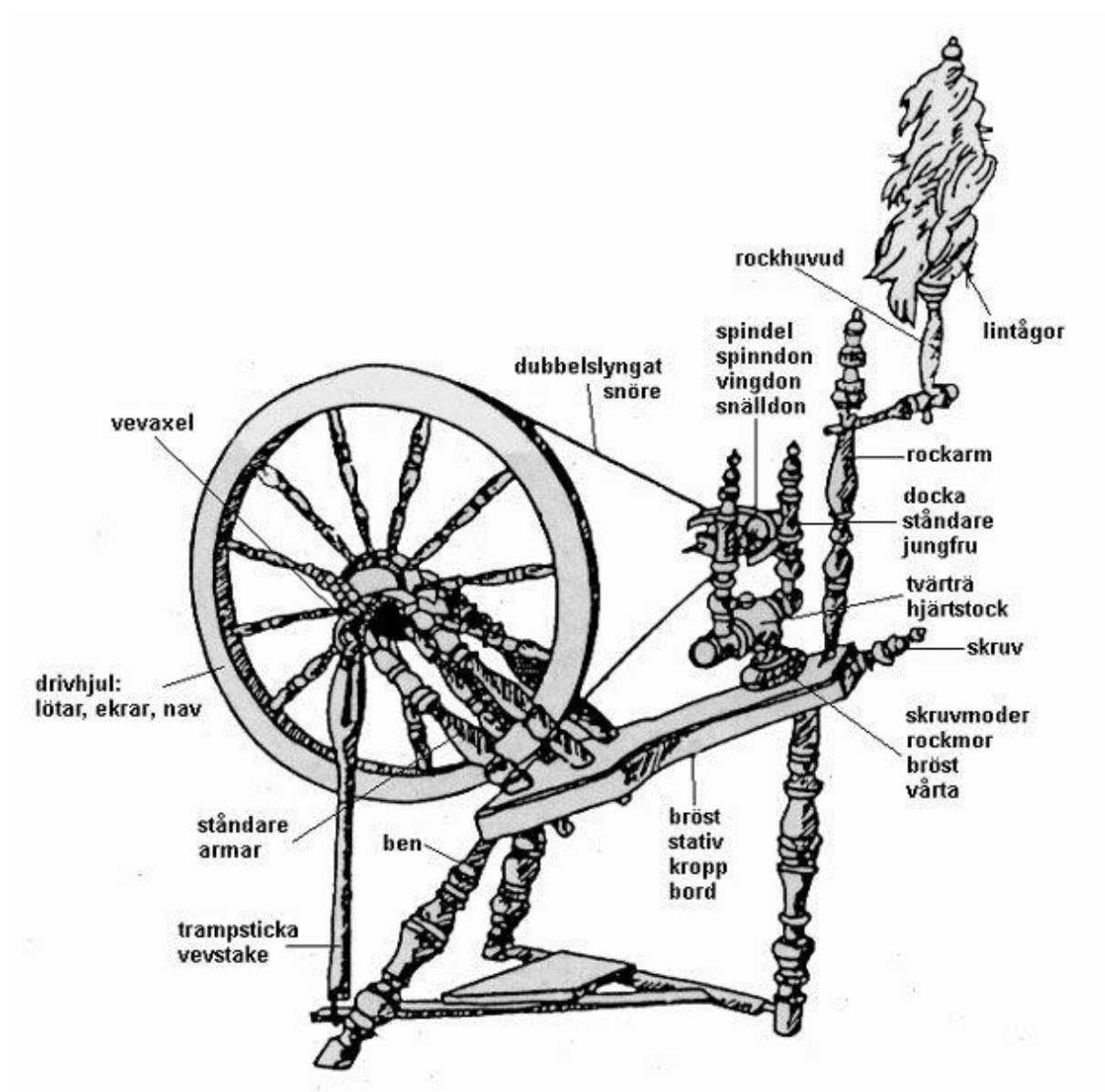

Spinnrock är ett redskap för spinning av tråd och garn från fiber. Den har funnits troligtvis redan på 1000-talet. Foto Bruno Wikberg, Arvidsjaur.

Spinnrock har inget med rock n' roll att göra. Utan det är ett gammalt redskap för spinning av tråd och garn från fiber. Spinnrocken har sitt ursprung i hjulrocken (långrock), som är av orientaliskt ursprung.

Spinnrocken var oumbärlig förr i stora familjer. Den fanns i de flesta hemmen som hade husdjur på den tiden. Fårull kardades till runda längder och därefter kom spinnrocken till användning för att framställa garn av den kardade ullen. Att ha hemstickade plagg t.ex. vantar tröjor, sockor osv var nödvändigt under den kalla årstiden. Men att köpa dessa klädesplagg var ekonomiskt omöjligt på den tiden och i hemmen tillverkades de mesta för hand.

I Europa är hjulrocken känd från 1338. Spinnrocken, som till skillnad från hjulrocken är försedd med vingspindel, och senare även trampa, är mer effektiv än hjulrocken, och ger en hårdare snodd tråd. För ullgarn har den bland annat i England inte ansetts lämplig, och ännu på 1700-talet användes främst hjulrockar där. Uppfinnaren Richard Arkwrights spinnmaskin var dock baserad på hjulrocken.

Den tidigaste kända avbildningen av en spinnrock härrör från en tysk handskrift från omkring 1480. Denna spinnrock saknar trampa, som förmodligen tillkommit senare. I Dalarna och Hälsingland har spinnrocken kallats "tyskrock", vilket antyder varifrån spinnrocken kommit till Sverige.

Auktsjaur 1910. Kvinnor vid spinnrock och vävstol i Auktsjaur. Spinnrock är ett redskap för spinning av tråd och garn från fiber som kom från får, hund... Vävstolen med trampor konstruerades ursprungligen i Kina före vår tideräkning. De kom till Norden strax före medeltiden.

Första uppgiften om spinnrockar i Sverige härrör från 1552, då tre tramprockar infördes till Stockholm från Lübeck. När ett vantmakeri anlades i Kalmar på 1560-talet upptas fyra spinnrockar i förteckningen över behövlig materiel. I Olof Bromans *Glysisvallur* sägs spinnrocken vara en nyhet i Hälsingland, och det antas att det även i övriga Sverige var i början av 1700-talet den började få större spridning. En variant med vingspindeln placerad ovanför rockhjulet kallas högrock.

Bilden th: Viktoria Lundqvist, 1889–1970, Sandviken, vid spinnrocken. Hon födde 17 barn (!) mellan 1910–1932. Liksom många kvinnor på den tiden kardade hon ull, spann eget garn, vävde tyger och vadmål och sydde kläder till familjen.

Hulda Grahn vid spinnrocken, 1930-talet. Fjällbonäs.

Ordet *spinnrock* kan eventuellt härledas ur ordet för den föregående metodens redskap: spinnkäpp och slända. Käppen på vilken det bearbetade garnet (lin eller ull företrädesvis, men även nässla och hampa) anbringades, kallades på medeltiden *rokker*, *rock* eller *raket*, från fornnordiskans *rokkr*.

På grund av sitt underliga spinnande läte, som har liknats vid ljudet av en spinnrock, har fågeln nattsjärra också kallats spinnrock. "Spinnande" som beskrivning av ljud i allmänhet är en jämförelse med ljudet av en spinnrock. Tex låter den som en katt.

Slutet av 1960. Vid spinnrocken sitter Augusta Vestin (f Utterström) Serrejaur. Augusta blev 90 år gammal. Hennes liv hade varit slitsamt som var vanligt på den tiden.

// Sammanställt av Kent Norberg